

Eldor Renter

Selle lustaka loo saamislugu pole paraku kaugeltki nii lõbus kui tema muusika ja libreto ühtekokku ise. Kuid rääkigem siis juba kõigest järjekorras.

Juba pikemat aega vireles majanduslikes raskustes Viini Karlteater. Suurte kogemuste ja rutiiniga teatridirektor, lavastaja Richard Jauner tegi kõik, et olukorda parandada, kuid tagajärjetult. Viimaks tekkis idee: Viinis elas ju veel kuulust Johann Strauss! Miks mitte tellida temalt uus operett. Kiirelt valmis Victor Léonil ja Leo Seinil libreto, kuid maestro, kes oli tollal juba üle seitsmekümne, ei sõandanud säärast ülesannet enam endale võtta. Küll aga nõustus ta ettepanekuga koostada operett varemloodud muusika põhjal.

Kui aga Straussile esitati nimekiri kõigist tema poolt loodud teostest -- 477 (!) oopust, siis mõistis maestro, kui kergemeelselt ta oli nõustunud teatri ettepanekuga. Ent siingi leiti väljapääs. Straussile tuli abiks dirigent Adolf Müller (jun.) Kiirelt visandati ideekavand, valiti välja peamotiivid, skitseeriti muusikadramaturgiline plaan, kuid hoogsa töö katkestas helilooja haigestumine. 3. juunil 1899. a. kaotas muusikamaailm lõppeva sajandi ühe silmapaistvaima operetihelilooja — Johann Straussi.

A. Müller lõpetas töö üksinda ning 25. oktoobril 1899. a. toimus esietendus, kuid näis, nagu oleks kogu ettevõtte sündinud õnnetu tähe all. Esietendus võeti vastu ametliku jahedusega. Hilisemad etendused süvendasid veelgi teatri katastrofaalset finantsilist olukorda ning närvid kaotanud direktor Jauner lõpetas elu enesetapuga.

Mõne aasta pärast lavastati «Viini veri» teatris «An der Wien» ning otse seletamatul kombel omas ta nüüd tohutut edu. Huvi teose vastu ei pürdnud ainult Viiniga, vaid kandus üle kogu Euroopa. Paljudes muusikateatrites ületas «Viini vere» lavastus oma menukuselt isegi sääraseid Straussi teoseid nagu «Nahkhiir» ja «Mustlasparun».

Milles siis peitus see edu saladus?

On selge, et «Viini vere» libreto jääb oma väärtuselt maha «Nahkhiirest», kahtlematult ei küüni ta ka tänapäeva parimate musicalide tekstideni, kuid Straussi igihaljas muusika oma elurõõmu, viisirikkuse ning kustumatu säruga on olnud ja jääb selleks majakaks, mis läbi aegade kutsub ikka ja jälle teatrite pilke oma poole heitma. Kui Offenbachhi on nimetatud geniaalseks satiirikuks operetivallas, siis Straussile on antud fenomenaalse meeleolulooja tiitel. Muusikalise külje kaalukuse tõttu on «Viini verd» sageli nimetatud ka koomiliseks ooperiks.

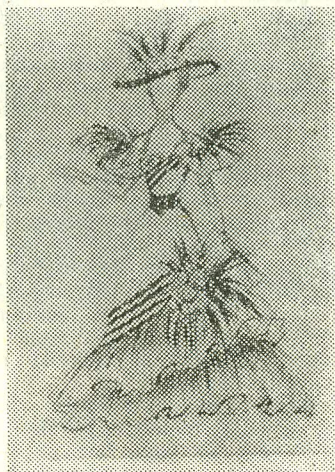
Mitte asjatult ei kirjutanud tuntud nõukogude helilooja I. Dunajevski, et «Straussi valsid — see on demokraatlike muusikavormide ülemaailmne võidukäik, mis on avaldanud tohutut mõju järgnevate heliloojate põlvkondade kõige erinevamatele esindajatele...

...see on miljonite poolt armastatud muusika, mis elab meie keskel, muusika, mis paneb särama silmi ja hingi».

On huvitav lisada ka seda, et 1940. a. hakati dirigent B. Haikini initsiatiivil tegema ettevalmistusi «Viini vere» lavastamiseks Leningradis, milleks telliti uus libretovariant V. Tipotilt ning uus muusikaline redaktsioon D. Sostakovičilt. Kahjuks jäi see huvitav mõte alanud sõja tõttu realiseerimata.

Meile teadaolevatel andmetel on käesolev «Viini vere» lavastus opereti esimeseks terviklikuks lavaliseks ettekandeks Nõukogude Liidus. «Estonia» laval aga täiendab ta uue nimetusega varem lavastatud Straussi operettide küllaltki arvukat nimekirja («Nahkhiir», «Mustlasparun», «1001 ööd», «Karneval Roomas» ja «Õo Veneetsias»).

PAUL MÄGI

pp

Viini laul, — Viini valss, —

— sel. les koos sü-da meil a-vab end, —

— Viini laul, Viini valss, —

— see on lust, päivseks, tuule- lend. —

— Viini laul, Viini valss, —

— tui- kab meis, kergem teel, tuiju loob! —

— Viini laul, Viini valss, —

— on me rõõm u-ka ta jäävatt roor!

Heino Aassalu

Ira Trilljäre

Kas teate, et...

...vaatamata Straussi üldtuntusele just operetiheliloojana, on ta mitmel korral jõudu proovinud ka ooperižanris.

...Straussi sagedastel kontsertreisidel Venemaale kõlasid tema juhatusel esmakordselt elavas ettekandes mitmed Tšaikovski, Serovi jt. vene heliloojate orkestriteosed.

...eriti armastas Strauss Glinka muusikat, kelle töödest ta koostas mitmeid erinevaid kontsertkavu.

...Straussi teosed on pälvinud kõige kõrgemat hinnangut sellistelt muusikutelt nagu Wagner, Brahms, Schumann, Rimski-Korsakov jt.

Kontserdil, mis oli pühendatud Wagneri 63. a. sünnipäevale, palus helilooja teda austavatelt muusikutelt mängida midagi Straussi teostest. Kui peale mõningaid valsse järg jõudis oopusenä 333, ei suutnud Wagner enam kiusatusele vastu panna ja võttis ise dirigendikepi kätte. Nii sai valss «Vein, naised ja laul» suure saksa ooperireformaatori poolt «rüütliks löödud».

«Jumalik tuluke võib olla ka operetimeloodias. Kõige kõrgemal määral on seda tunda Straussi puhul», ütles N. Rimski-Korsakov.

Austuse ja kiindumuse märgiks oma sõbra loomingusse, tõsis raskesti haige Brahms kolm nädalat enne oma surma voodist ning sõitis Straussi opereti «Mõistuse jumalanna» esietendusele.

Robert Schumann kirjutas: «Maailmas on kaks väga rasket asja: esiteks — kuulsaks saada ning teiseks — seda kuulsust hoida. Ainult tõelistel meistritel see õnnestub: Beethovenist kuni Straussini, igapäev omal kombel».

...1899. a. dirigeeris «Nahkhiirt» Hamburgi teatris Gustav Mahler. Straussi valsse on sageli esitanud ka Rahmaninov — nii dirigendina kui pianistina. Tänapäeva kuulsustest «tõsisemas» žanris on eriti kiindunud Straussi loomingusse Herbert von Karajan. Tema juhatusel on mängitud ning jäädvustatud heliplaatidele arvukalt Straussi teoseid.

...Straussi teostest oli väga vaimustatud ka suur vene kirjanik Lev Tolstoi. A. Goldenweiser meenutab, et eriti meeldis Tolstoile valss «Kevade hääl» (Grünfeldi töötlusel ja esituses). «Lev Nikolajevitš hüüatas vaimustusest, ahhetas ning pisarad olid tal silmis.»

...kui 1876. a. Ameerika Ühendriigid tähistasid oma sõltumatuse 100-ndat aastapäeva, kutsuti pidulike kontsertide dirigentideks Giuseppe Verdi, Hans Bülow ja Johann Strauss. Bostonis tuli Straussil juhatada kollektiivi, mis koosnes 20 000 lauljast ja orkestrandist.

Jõudnud tagasi kontsertreisilt, jutustas Strauss:

«Ameeriklannade entusiasm — kunstnikelt mälestusesemete kogumise maania ei tunne piire. Algul ma ilmutasin nõrkust õrnema soo naisuguse nõrkuse suhtes ning selle tagajärjel kaotasin palju mulle kalleid asju.

Kuid kerged võidud innustasid minu austajaid sedavõrd, et varsti ähvardas tõsine oht mu vaest puudlit: daamid pidasid jahti ta lokiidele.

Et päästa teda kallaletungidest, otsustasin puudli paljaks pügada...»

...kord Straussi abikaasa palus Brahmsil kirjutada mõned read nende perekonnaalbumisse. Brahms võttis sule ja maalil sinna esimesed taktid Straussi valsi «Ilusal sinisel Doonaul». Allapoole lisas väikese märkuse. «Kahjuks pole muusika minu oma. Johannes Brahms».

...K. A. Hermann poolt välja antud «Laulu ja mängu lehe» II aastakäigu (1886. a.) raames on eesti lugejale lühidalt tutvustatud klassikalise muusika suurmeistrite kõrval ka Johann Straussi elu ja loomingut. K. A. Hermann kirjutab:

...kus tantsutükkidest kõneldakse, sääl ei või ka Johann Straussi nimi nimetamata jääda, sest tema on üks nüüdse aja kõige esimestest tantsutükkide loojatest. Lustlik tantsutükk on muude tõsiste ilmalikkude ja vaimulikkude laulude ja mängude seas sedasama, mis kompvekk leiva ja liha kohta on. Nagu kompvekk suud magusaks kõdistab, niisama kõdistab tantsutükk kõrvu. Ta ei toida vaimu kõrgete ega kurvade mõtetega ega toida teda tuumaks, vaid lõbustab ja kergitab. Kui teise tähenduse võtame, siis on tantsutükk naljaga võrrelda. Nagu kena nali kõne sees kõnet lõbustab ja igavuse eest hoiab, nõnda lõbustab kena tantsutükk tõsist muusikat. On inimesi, kes magusaid roogasid ega kompvekit sugugi ei salli ega söö, ei ka nalja mõista ega kannata; niisamati on ka inimesi ja iseäranis muusikatundjaid, kes sugugi tantsutükki ei või ega taha kuulda. Nad ei tee aga õigesti. Nagu kergel toidul tuumaka kõrval ja naljal tõe sees õigus on olla, nii on seda ka tantsutükil tõsisema muusika sees».

Lavastusala juhataja: **Feliks Künnapuu**
Dekoratsiooniala juhataja: **Feliks Thaling**
Kostüümiala juhataja: **Linda Kagovere**
Jumestusala juhataja: **Serafima Gromova**
Valgustusala juhataja: **Voldemar Loss**
Rekvisiidiala juhataja: **Arnold Maripuu**
Lavameister: **Heinrich Toots**

Hind 15 kop.

Tr. «Kommunist». Tell. nr. 2838. 3500. MB-04270. 21. 04. 65.